

kénytelénéttessék. Ily állapotot csak izgatások idézhetnének elő. És ez nem valószínű. Az országgyűlési pártok e tárgyban tökéletesen egyetértének.

„A külföldi radicalis lapok hozsannáznak, honi lapjaink affectálva ujjongnak“ a H. szava pedig ma már vox in desertis. Az ő számára ezen, a radicalismus atmosphaerájának nyomása alatt álló hazában többé babérok nem teremnek.

Arrébb egy kicsit, kelet felé, a Bratiánók boldog honában, ott üsse föl sátorát a H. Ott mig bátran falhatni zsidókat, mert odaig még nem hatottak a divatos eszmék. Ott még szabad a vásár!

A Hirnöknek sehogy sem akar az agyába férni, hogy miután a 48-ki pesti parlament az akkori általános izgatottság közepett is elég ovatos volt az amancipatiót ki nem mondani, a forradalmi atmosphaera nyomása alatt nem álló mostani országgyűlés marokkal szórja.

Ez már csakugyan non plus ultrája a naivságnak.

Ugyan ne tettesse magát a Hirnök! Hát mi fejtük meg neki e talányt? Non quouque, mais puisque.

Akkor a camarillának érdekében állott, a nemzetnek minél több galibát okozni, és a zsidók elleni cravallok csakis oly czélből idéztettek elő mesterségesen, hogy egygyel több baj legyen. Akkor csakugyan némileg igaza lehetett K—thnak, ha azt mondta, hogy az emancipatio által mézszárszékre vinnék a zsidókat.

De most! . . .

Ugyan legyen esze!

Záradékul pedig még az iránt is teljesen megnyugtathatjuk a haza jövőjén annyira aggódó Hirnököt, hogy ha csakugyan az volna a sors könyvében följegyezve, hogy Magyarországon a reactio hydrája fejét még egyszer fölemelni megkísérse, az immár választási képességgel fölruházott szabadság szerető magyarhoni zsidókat egytől egyig azon táborban talállandja, mely a divatos eszméket irta lobogójára; külmegtámadás esetére pedig, valamint eddig, ugy ezután sem fog rajta senki a hon védelmében tul tenni.

Rózsási József.

TÁRCZA.

Agadai szemelvények.

IV.

Egy ideál isteni tisztelet.

Genesis rabbah 69. fejezet vége.

אמר ר' שמעון בן יוחאי אין בית המקדש של מעלה
גבוה מבה"מק של מטה אלא י"ה מיל.

R. Simeon b. Joehai így szól: Igen csekély*) távolságra vagyon a földön épített templom az égi sphaerákban emelt szentélytől.

Minden reform után sóvárog! „ujjá alakítani és javítani“ ez volt jelszava a legközelebb lefolyt évtizedeknek, és mi most egész kényelemmel és megelégedettséggel élvezzük ama életadó gyümölcsöket, melyek a reform fáján teremtek. Vérbe áztatott kard élével és verejtékfedte homlokok aggályteljes redőzetével jelöltetett ki az ut, melyen a reformtörékvések haladtak: de a vért és a verejtéket áldásthozó béke és megelégedettségszülte megnyugvás váltotta fel.

A zsidóságon belül végbement reformok harcztereinek legkiválóbbika a „templom“ vala; itt részint józanon működő és talpraesett gondolkodás által vezérelt ujitók javítottak, a régi formáság bilincsei alól kiszabadították a szellemet, és a külsőségek hiú uralma alól kimentették a békókba vert értelmet; — de másrészt mintegy „Carlstadt“-féle garázdálkodással rontottak le némelyek minden régít, épen azért, mivel ama kor emléke, melyből eredetét vette, eszükbe juttatta annak irtózatot homályát, egyptomi setétségét, és nem az életrevalóság mérlegén kutatták, vajjon ez vagy amaz szokás birja-e egyensúlyozni a józan ész követelményeit, hanem elég tévesen elavultnak neveztek azt, mi ősz hajjal dicsekedhetik; ez utóbbi neme az ujitásnak „dühöngésnek“ nevezhető jogosan**). De ne higyjük, hogy e sanguinismus csakhamar leélte magát. Mintegy „ewiger Jude“ folytatja körutazását a világon keresztül ezen örökké való dühöngés, zászlajára e mondatot irván: „Le a régi épületekkel, ha még oly csinosak és biztos alapuak is“.

*) Szövegünk szerint: 18 mérföldnyire. Ugy vélem, joggal fordítám „igen csekély távolságra“ ha a 18-as számot arányba helyezzük ama végnélküliséggel, mely a szóban forgó két statio között létezik.

**) Ezen vád nem csak az „ultraradicálokat“ illeti, hanem az egyháztörténetben újabb idő óta felmerült „Magyar Zsidó“-istákat is, kik minden ujitást incompetensnek tartanak, épen azért mivel egy szegedi Löw főrabbi, és nem ujhelyi névrokon antipodjának impulsusából eredt.

De hát — kérdezheti valaki, milyenek legyenek reformjaink, nevezetesen templomainkon belül, ha egy részről ujitás, másrésztől conservatio legyen irányadója javításainknak? Mi legyen — folytatja kérdező — alapeszméje a templomban végbevitt szertartásnak? És ha valóban az olvasó közönség egynémelyikének kételyét tolmácsoltam eme kérdésekkel: úgy tessék velem együtt behatolni vezérmondásunk mélyébe és onnét kiindulva feleletet adni.

A zsidó hitágazattan symbolicus része, (melyet leginkább vezérmondatunk bölcse Rabbi Simeon b. J. képvisel alkotólag) az égi sphaerákban egy isteni tiszteletet képzel, hol az angyalok viszik a papi hivatalokat, dicséretekben magasztalják Urukot, és felváltva végeznek a templomi szolgálatokat (természetesen ezen symbolicus felfogások észszerűen értelmezendők, és azt kiki fogja tenni, midőn naponkinti reggeli imáját, az ugynevezett צורנו-תהלתך-t végzi.)

Ezen elvont szellemek, ha Uruk imadásának magasztos szertartásával vannak elfoglalva, természetesen nem lehetnek alávetve a szenvedélyek pillanatnyi fellobbanásának, melyet a mesterséges módon előidézett ájtatosság van hivatva féken tartani, nem szorulnak a zeneszónak szívet megindító harmoniájára, sem a szónoknak lelket megható szópi-peréjére; — őket a szellem hatja át, melynek utjai nem mesterséges módon készülvők, és melynek húrjait nem külbefolyás pendíti meg, hanem mely önmagában találja ama kiindulási pontokat, melyekből indulva a vallási meggyőződés tör utat az értelmiség fényfokáig.

De tisztán az értelem nem léphet fel mint tényező isteni tiszteletünk alkalmával. Midőn vallásról vagy vallási szertartásokról vagyon szó, melyek feladata szabályozni az ember erkölcsi életét, mindenekelőtt embereket és nem tiszta szellemeket kell képzelni mint közönséget. A vallás szellemi hangon szól emberi, azaz vér és húsból álló, szívekhez, szenvedélyekkel és vágyakkal ellátott lényekhez, melyektől csak úgy lehetne megtagadni az anyagiság követelményeit, ha az, ki a vallás kutfeje és egyszersmind a természet alkotója, a természetet, ez anyagisági complexumot, áthelyezné a tiszta sphaerákba és ott angyalok számára alkotna törvényeket. Adjuk tehát meg az isteni tiszteletben az értelemnek mi az értelemé, de az értelemnek is, mi az értelemé, ne tegyük túlnyomóvá a pillanatnyi ájtatosságot előidéző formáságokat, mert századunk az értelem százada; hassunk a szellemre, nyissuk meg utjait az értelemnek, mert csakis ez tisztelheti az Urat méltó módon, mivel kútfeje ott vagyon az elvont szellemi világban és hogy bölcseink egy

másik képdús mondatát használjam „az isteni trónus lába alól vétetett“.

Világosság fénysugarakat tételez fel, szellemi világsultság hasonló módon értelmet, mely áthatja a setéségedtet kopár sivatagokat, elfeledtetí velünk szenvedélyeinket és csakis a tiszta értelem ösvényeire vezet.

A talmud idejében a templomok és iskolák egy és ugyanazon helyiségen voltak, mintegy intésül arra nézve, hogy a templom nem egyéb, mint az értelem, melynek neveldeje az iskola, kifejezésének helye. — Véleményem szerint ezen aranyigazságot fejezi ki midrásunk, melyet most ekkép kell felfognunk: „Isteni tiszteletünk alkalmával az „értelem“ működik mint főtényező, az érzelmet ki nem zárhatjuk mert emberek vagyunk, tehát csak kis szerepet juttassunk neki.“

Itt általános eszméket adtunk elő, a czél valóításának eszközei nem „Agadai szemelvények“ tárgyát képezik; fontos szolgálatot tenne azon szakavatott férfiú a zsidó cultusreform fejlődésének, ki ezen fölötté lényeges themát egy vezércikkben fejtené ki.

Goldziher Ignác.

Levelek.

N. Károly, 1867. évi december 24.

Szerettem volna előszóval elmondani mindazokat, a mik városunkban néhány nap óta történnek, azonban ezeknek hű leírására gyenge tollamat hiába is fárasztanám. A tetszhalottságból, melybe soha üdvet nem hozható téflenségünk helyezett, egyszerre annyi szép reménnyel biztató életbe lépni, ennek megörökítésére költői képességgel és lelkesültséggel kellene birmunk.

Azonban Ön — reményem — méltányolni fogja jó szándékomat, és szívesen enged tért, hogy tudassam az eseményt.

F. hó 22-én 9 fiatal ember barátságos értekezletre gyűlt össze, hol egy táncmulatság rendezése hozatott szóba, mi azután másnap, midőn bizottmány alakult, — melynek elnöke Dr. Stern Adolf, jegyzője pedig esekélységem lett — határozottá vált.

Hogy miféle iránya és czélja leszen a bálnak, s hogy miért nevezem azt eseménynek, mutassa az erre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonat.

„Elnök a bált demokratikus szellemben véli megtartandónak, hogy omoljanak össze valahára nálunk a kasztok közötti kemény falak, mert az embernek, hogy rendeltetésének megfelelően, nincs más egyéb érdemre szüksége, mint az, hogy ember. E nézethez mindnyájan csatlakoznak.“

Ismét más helyen.

„A bál tiszta jövedelme a helybeli iskolákba járó — valláskülömbőség nélkül — szegény tanulók gyamolítására fordíttassék. Ha azonban az előértekezleten egybegyűlt volt tagok által javaslatba hozott „tanulók segélyező egylete“ — melynek létrejöttén fáradoznak — életbe lép, akkor ezen jövedelem a leendő egylet alappénze gyanánt tekintessék.“

A bál eredményéről, valamint a majdan alakuló egylet-ről annak idején szölandok.

Neumann József

— Gróf Andrassy Gyula miniszterelnök ur a képviselőház december 28-án tartott ülésében a házat arról értesítette, hogy ő Felsége a zsidók egyenjogóságára vonatkozó törvényt szentesítette, s fölkerlte a ház elnökét, hogy ezt a házbán kihirdetni méltóztassék.

Vegyes hírek.

— Midőn a „Magyar Izraelita“ szerkesztését háromnegyed év előtt ismét magunkra vállaltuk, csak is azon körülmény bátorított fel, hogy e lapnak irányát a magyarhoni zsidóság értelmisége pártolandja. Nem csalatkoztunk: legkitünőbb és legérdemesb hit-rokonaink gyamolították minden legcsekélyebb anyagi érdek nélkül törekvésünket. Fogadják legforóbb hálánkat: hathatós közreműködésük min-

ket küzdelemre serkentett, melynek eredménye — hála az ég urának — megfelelt óhajtasunknak. A lefolyt év a magyarhoni zsidók történetében a legnevezetesebb lapot képezendi, mert elértük végtére azt, a mit évek óta epedve vártunk. Most tehát a fáradhatlan munkálkodás más tέρre hiv bennünket: visszas belkérdések várják a szerencsés megoldást. Minden tartózkodás nélkül mondjuk, hogy e téren is reméljük a legkedvezőbb eredményt, ha saját hitsorsosaink egy része nem fog szántszándékosan visszavonást előidézni. Lapunknak szent feladata lesz megtámadni azoknak merész és oktalan törekvéseit, kik minden áron hitfelekezetünkben külön hitfelekezetet akarnak képezni. Ezen szent feladat közreműködésére, valamint mindenre, mi a zsidók erkölcsi érdekeit előmozdithatja, felhívjuk t. pártfogóinkat: a magyarhoni zsidók értelmiségét.

— Nagyvárad levelezőnk írja: A nagyvárad izraelita község áthatva azon meggyőződéstől, miszerint az egyenjogúsítás törvényének megalkotása sokkal nagyobb horderejű esemény a mózes vallásu magyarok történetében, mintsem azt közönyösen venni lehessen, jelesbjeinek részvéte mellett Dr. Grósz Lajos-nál f. h. 13-án magányértekezlet tartatott, melynek határozata lön: hét tagu bizottság megválasztása, mely Dr. Polák Herman-nak elnöklete alatt, az említett alkalomból szükségessé váló intézkedéseket megtegye s nevezetesen javaslatot terjesszen elé, a nagy fontosságú eseménynek méltó megünneplésére. A bizottság véleménye abban öszzpontosult, hogy az egyenjogúsítási törvény szentesítésének napja a magyarhoni létező minden izraelita egyházban innep gyanánt megülessék, s egyszersmind a nagyvárad volt honvédek s ezeknek hátrahagyottjaik számára ezen czim alatt „a nagyvárad izraelita község honvédelapítványa“ nevezetes öszveg gyűjtessék; e javaslat el is fogadtatott és erről a testvérközsegek értesítettni s a csatlakozásra felhivatni rendeltettek.

Ennyiből s nem többől állanak a nagyvárad Mózes vallásu magyarok mozgalmaik és törekvéseik s valójában bámulatot gerjeszthet egynemely lapnak más irányu észrevétele, melynek nem lehet egyéb czélja, mint épen azon korteskedés, melyet megróni akarnak.

A Mózes vallásu magyarok bizonyára csakis azon párthoz fognak állani, mely szeretett hazájoknak állami életét legkivalóbban képes biztosítani s nincs szükségük sem egyik sem másik oldalról való biztatásokra, függetlenek voltak nézeteikben az ezredéves politikai halál idejében s függetlenek lesznek az egyenjogúsítást követő örömteljes korszakban is.

— A izr. női egylett január 26-án a zsidó árvák javára álarozs-bált fog rendezni.

— Dr. Kohn Sámuel hitszónok f. h. 5-én délelőtt 11 órakor az izr. templomban, Hirsch ó-budai főrabbi pedig f. hó 12-én fog a boldogult főrabbi Meisl Farkas fölött emlékbeszédet tartani.

— Pest városának t. főjegyzője a városi tanács egyik ülésében azon véleményének adott kifejezést, hogy a zsidók autonómiáját sérti, ha ezentul is ft. Krieglér József igazgatója marad a pesti izr. tanadákknak. Az elnök kijelentette, hogy nem a városnak dolga az igazgatót eddigi jogától megfosztani, hanem szükséges, hogy az izr. hitközség előljárosága nyilatkozzék ez ügyben, kijelentvén, hogy maga kívánja igazgatóját megválasztani. Jövő számunkban nézetünk szerint e nem csekély fontosságú ügyben elmondandjuk véleményünket.

— Az ó budai zsinagógában f. h. 11-én d. e. 11 órakor az emancipatio alkalmából isteni tisztelet tartatik.

— A jótékonyágáról ismert B ar n a y S a r o l t a asszony-ság indítványára, a helybeli izr. női egylet választmánya egyik „Chanuka“ napon a vakok intézetében levő növendékeket megvendégelte.

— Mult lapunkon 39-ik szám helyett tévedésből 38 volt nyomtatva.

— A liptó sz. miklósi olvasó-kör az emancipatio hírére lakomát rendezett, mely alkalommal T e n c e r P á l t tiszteleti tagnak választották. A kör elnöke, Stern József ur, e kitüntetést táviratilag volt szíves jelenteni.

— Hajduska József úr folyó hó 4-én szombaton esti 6 órakor az Izraelita Magyar Egyletben felolvasást fog tartani az emberi szellem fejlődéséről. (I. A nyelv eredete és fejlődése.)